

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkoston kokous

Aika 29.3.2021 klo 13–15

Paikka Teams-kokous

Osallistujat

Puheenjohtaja	Johanna Suurpää	OM
Jäsenet:	Satu Heikkinen	OKM
	Tarja Kangaskorte	UM
	Timo Makkonen	OM
	Jouko Narikka	VM
	Krista Oinonen	UM
	Ilkka Ojala	PLM
	Krista Sirén	SM
	Charlotta von Troil	YM
	Päivi Yli-Pietilä	STM
	Mikael Åkermarck	LVM
Asiantuntijat:	Riitta Länsisyrjä	EOA
	Minna Ruuskanen	OKV
	Sirpa Rautio	IOK
Sihteeri:	Anna Saarela	OM
Muut osallistujat:	Rauno Merisaari	UM
	Janette Sorsimo	UM
	Kaisa Tiusanen	OM
	Miila Pöntinen	UM

Asialista

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.02.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

2 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Sihteeri totesi, että Kangaskorte/UM oli toimittanut kirjallisesti pienen täsmennyksen pöytäkirjaluonnoksen kirjaukseen koskien Suomen ihmisoikeusneuvostokampanjatiimiä sekä kiinnittänyt huomiota kahteen kirjoitusvirheeseen. Pöytäkirja hyväksyttiin näillä täsmennyksillä.

3 Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu (OM)

Saarela/OM esitteli perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman ja perus- ja ihmisoikeusindikaattoreiden valmistelutilannetta. Luonnokset molemmista asiakirjoista oli toimitettu verkoston jäsenille kokousmateriaalien mukana.

Saarela totesi, että toimintaohjelman fokuksessa on perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurannan kehittäminen. Toimintaohjelma on tarkoitus vahvistaa valtioneuvoston periaatepäätöksenä, ja perus- ja ihmisoikeusindikaattorit on määrä vahvistaa sen liitteenä. Toimintaohjelmassa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta on tarkoitus kehittää indikaattoreiden käyttöönoton lisäksi perus- ja ihmisoikeustutkimusta ja tiedonkeruuta koskevalla toimenpidekokonaisuudella, kehittämällä Suomen saamien kansainvälisten ihmisoikeussopimusvalvontaelinten suositusten seuranta ja kehittämällä säädösvalmistelun perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Näiden lisäksi ehdotetaan linjattavaksi, että toimintaohjelmapihjaista perus- ja ihmisoikeustyötä jatketaan ja lisäksi sitoudutaan indikaattorityön jatkamiseen ja sen kehittämiseen.

Saarela kertoi perus- ja ihmisoikeusindikaattoreiden valmistelusta sekä siihen liittyneistä kuulemisista ja työpajoista. Kuulemisia koskeva yhteenveto on julkaistu [toimintaohjelman hankesivuilla](#). Indikaattoreiden valinnassa on nojaututtu Suomen saamiin kansainvälisten sopimusvalvontaelinten suosituksiin, laillisuusvalvojien ja valtuutettujen havaintoihin, eduskunnan ja erityisesti perustuslakivaliokunnan kannanottoihin sekä sidosryhmiltä saatuun tietoon. Tärkeä osa indikaattorihanketta on sitoutuminen siihen, että sitä kehitetään, kun soveltamisesta saadaan kokemusta ja tietopohja kehittyy. Läpileikkaavana periaatteena mallissa on yhdenvertaisuus, mikä tarkoittaa erityisesti sitä, että tietoa eritellään väestöryhmien tai syrjäntäperusteiden mukaan aina, kun se on mahdollista ja tuottaa lisäarvoa. Indikaattorikehikolle on tarkoitus laatia taustamuistio, jossa kerrotaan valmisteluprosessista ja kunkin indikaattorin valintaperusteista (esim. Suomen saamat kysymykseen liittyvät

suositukset). Tavoitteena on saada periaatepäätös ja indikaattorit oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän käsiteltäviksi 10.6.

Käytiin keskustelu toimintaohjelma- ja indikaattoriluonnoksesta. Useat tahot toivat esiin, että toimintaohjelmaluonnoksesta puuttuu olemassa olevienn perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaan liittyvien rakenteiden kuvaus. Tekstiä tulisi täydentää erityisesti kuvauksella laillisuusvalvojien, erityisvaltuutettujen ja Ihmisoikeuskeskuksen rooleista ja näiden tahojen tuottamasta seurantatiedosta. Riippumattomien ja itsenäisten toimijoiden tuottaman tiedon merkitys olisi syytä tuoda paremmin esiin, ja valtioneuvoston oman seurannan suhdetta perus- ja ihmisoikeusvalvojien seurantatyöhön toivottiin selkeytettävän. Positiivisena pidettiin, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusvalvontaelinten suosituksille on annettu toimintaohjelman ja indikaattoreiden valmistelussa paljon painoarvoa ja tullaan antamaan näkyvä rooli.

Tekstiin toivottiin tarkempaa kuvausta siitä, mikä taho ja millä resursseilla on tarkoitus huolehtia toimintaohjelman toimeenpanosta ja indikaattorikehikon kehittämisestä. Kansallisen ihmisoikeusinstituution roolia koskeviin kirjauksiin toivottiin täsmennystä. Käytiin keskustelua toimintaohjelman valmistelua ja täytäntöönpanoa tukevan asiantuntijatyöryhmän roolista ja resursseista. Tietopohjaa ja sen kehittämistä koskevaan tekstiin liittyen tuotiin esiin, että väestöryhmittäisen oikeuksien toteutumisen ja syrjintänäkökulman lisäksi myös laajempi näkökulma oikeuksien toteutumiseen on tarpeellinen.

Indikaattorikehikkoluonnokseen sisältyy joitakin indikaattoreita, joissa on tarkoitus seurata lain muuttumista. Näihin liittyen tuotiin esiin, että tulisi välttää pelkkiä ”rasti ruutuun” -tyyppisiä indikaattoreita ja kytkeä mieluummin mukaan ainakin lain toimeenpanon seuranta.

Puheenjohtaja kiitti kommentteista, joiden avulla toimintaohjelmatekstiä ja indikaattoreita voidaan kehittää eteenpäin. Todettiin, että kirjalliset kommentit kokouksen jälkeen ovat tervetulleita ja myös valmistelukokouksia on mahdollista järjestää. Jäseniä pyydettiin olemaan yhteydessä Anna Saarelaan.

4 Ihmisoikeusselonteon valmistelu (UM)

Merisaari/UM esitteli ihmisoikeusselonteon valmisteluprosessia ja PIO-verkoston roolia siinä. Selonteon lähestymistapa on ilmiöpohjainen ja keskiössä ovat temaattisesti oikeusvaltio, kestävä kehitys, digitalisaatio ja tieto, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.

Selontekoon on tarkoitus sisällyttää kuvaus valtioneuvoston ja eri ministeriöiden toiminnasta.

Selonteon valmistelussa on pyritty välttämään päällekkäisyyttä muihin valmisteilla oleviin hankkeisiin, kuten perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan. Yksi valmistelussa vielä ratkaistava asia on, tulisiko selontekoon vielä lisätä niitä teemoja, joita on esitetty seurantakohteiksi indikaattoreihin. Selonteosta puuttuu vielä toimintaohjelman ja selonteon välisen suhteen kuvaus. Läpileikkaavina teemoina selonteossa on yhdenvertaisuuden vahvistaminen ja osallistumisoikeuksien vahvistaminen. Merisaari esitteli selonteon eri lukujen suunniteltua sisältöä.

Merisaari esitti, että ministeriöiden kuittaus selonteon sisällölle tapahtuisi PIO-verkoston jäsenten kautta. Tarkoituksena on toimittaa ennen seuraavaa PIO-verkoston kokousta luonnos selonteosta jäsenille kommentoitavaksi. Puheenjohtaja piti luontevana ajatusta, että PIO-verkoston jäsenet toimivat yhteyshenkilöinä ja koordinoivat oman ministeriönsä sisällä selonteon kommentointia ja hyväksyntää. Puheenjohtaja toi esiin selonteon painopisteiden yhteydet muihin tärkeisiin hankkeisiin, kuten [rasismin vastaiseen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmaan](#) sekä [kansalliseen demokraatiohjelmaan](#).

5 Kansainväliset ihmisoikeusasiat (UM)

Oinonen/UM kertoi helmikuussa (17.–19.2.) järjestetystä TSS-komitean kuulemisesta ja komitean antamista suosituksista. Suomi oli pilottivaltiona TSS-komitean historian ensimmäisessä virtuaalikuulemisessa. Etäyhteyksin toteutetun kuulemisen etuna oli, että valtuuskuntaan saatiin hyvin laaja edustus. TSS-komitea antoi suosituksensa 5.3., ja ne on jaettu PIO-verkostolle. Komitea otti täytäntöönpanon nopeutettuun seurantaan kolme suositusta: (1) yritystoiminta ja ihmisoikeudet; (2) COVID-19 -rokotteet ja lääkkeet; ja (3) oikeus sosiaaliturvaan. Suomen tulee raportoida näiden suositusten täytäntöönpanosta komitealle kahden vuoden kuluttua.

Sovittiin, että TSS-suosituksia käsitellään PIO-verkoston seuraavassa kokouksessa ja mukaan kutsutaan myös valtuuskunnan jäsenenä olleet ministeriöiden virkamiehet. Rautio/IOK kertoi, että Ihmisoikeuskeskus järjestää yhdessä Ihmisoikeusliiton kanssa 6.5. tilaisuuden TSS-suosituksista. Kutsu tilaisuuteen toimitetaan myös PIO-verkoston jäsenille.

Kangaskorte/UM kertoi, että Suomen kampanja YK:n ihmisoikeusneuvoston jäseneksi lanseerattiin 15.2. (Geneve) ja 8.3. (NY). Pääministeri ja ulkoministeri olivat mukana

lanseerauksissa. Kangaskorte kertoi, että länsiryhmässä onkin neljä ehdokasta kolmelle paikalle, kun USA ilmoittautui ehdolle. Suomen kampanja ja kahdenväliset keskustelut ovat käynnistyneet hyvin.

Kangaskorte kertoi myös, että EU:n joulukuussa 2020 voimaan tulleen ihmisoikeuspakotejärjestelmän nojalla on tehty ensimmäiset päätökset. Pakotteita on asetettu pakotteita [neljälle henkilölle Venäjän ihmisoikeusloukkausten](#) takia sekä [11 henkilölle kuudesta eri valtiosta](#).

Kangaskorte kertoi myös, että YK:n naisten asemaa käsittelevä toimikunta (CSW) kokoontui maaliskuussa. Teemana oli naisten osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjunta. Päätelmiin saatiin mukaan EU:lle tärkeät minimimuotoilut, ja EU pysyi neuvotteluissa yhtenäisenä.

6 Muut asiat

Sihteeri kertoi, että PIO-verkostolle on toimitettu tiedoksi Ihmisoikeuskeskuksen tuore julkaisu **Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen Suomessa – koottuja havaintoja vuodelta 2019**, joka lähetetään verkoston jäsenille. Rautio/IOK kertoi, että vastaavia koosteita ei tulla enää jatkossa julkaisemaan, vaan tiedot on tarkoitus sisällyttää Ihmisoikeuskeskuksen tulevaan seurantajärjestelmään.

Todettiin, että seuraava kokous järjestetään toukokuun alussa ja kokouskutsu toimitetaan sähköpostitse.

7 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.58.